

הַלְבוּת יוֹם טוֹב קִיּוֹן תְּקָה

ביאורים ומוספים

ב"ה"ל ד"ה משום

וְהָיָה בְּיָמֵינוּ מִשְׁמַח דָּמָה לָנוּ, דְּמָא קָמָא לָן לְקַמְן דְּסִימָן תְּקִי דְּקִימֵי-טוֹב בְּיָוֵם דְּקִימֵי-טוֹב.¹⁶¹

16) אכן באופן שהיה יכול לברור את הקטניות מהפסולת מבעוד יום, כתב בב"ה"ל (שם ס"ב ד"ה אם) שנכון לכתחילה לברור ביום טוב את האוכל מתוך הפסולת, ולא את הפסולת מתוך האוכל, והוסיף, שכמדומה שכן נהגים העולם.

ב"ה"ל שם

וּמְקַנְהִים אֲנִי לְקַבֵּץ דְּבִקְאָא שְׁמֵי גַבֵּי קְטָנִית הַפִּירוּ וּמְשִׁים דְּאִין דְּנָן לְבָרֵי לְנִימֵי הַרְבֵּה.¹⁶²

17) היינו, שאין הדרך לברור ביד עבור ימים רבים, כמבואר בשע"צ לקמן (סי' תקו ס"ק יא). ובב"ה"ל לקמן (סי' תקי ס"ב ד"ה הבורר) מבואר, שכיון שהדרך היא לחבט את הקטניות רק כפי מה שצריך לסעודה, ממילא אף הדרך לברור היא רק בשיעור בזה.

ב"ה"ל שם

וְכַתֵּב עוֹד שְׁמֵי דְּפִירוּ מְעָה בְּקַמְחָא דְּסִימָן דִּינָו כְּפִירוּ וְקִיסָם, עֵץ שְׁמֵי, וְטַעֲמָא, דְּגַם בְּהַהוּן סְרָנָן לְשִׁלּוֹ אֶף בְּנֵי, יִלְפִי זֶה גִּיסָא טַבְלָא, וּמְקַל קִיסָם צְרִיךְ עֵינָן.¹⁶³

18) ומחלוקת החיי אדם והשו"ע הרב הובאה גם בשע"צ לקמן (סי' תקו שם) ובב"ה"ל לקמן (סי' תקי שם). אכן לגבי סינון שמרים במשמורת, כתב הב"ה"ל לקמן (סי' תקי ס"ג ד"ה אין וס"ד ד"ה מותר) בפשיטות שהטעם שמוותר הוא משוב שהדרך לעשות בן רק עבור זמן מועט, ולא עבור ימים רבים (כדעת השו"ע הרב, לכאורה). וביאר הגר"צ קרליץ (חוט שני יום טוב פ"טו ס"ק ב) שיתכן שסינון אסור משום מרקד, וגדרי מרקד שונים מגדרי בורר, ובשינוי שנעשה בריקוד יש להקל אף לפי דעת החיי אדם, וראה מה שכתבנו שם.

סימן תקה

דין החולב ביה"טוב

אש"צ ס"ק א

הלאותן הפתירין מקצה ביה"טוב מפר החלב וכו', לאותן הפתירין גם נולד ביה"טוב שרי'.

1) ולהלכה, כתב לעיל (סי' תצה ס"ק יז) שאף שיתכן להקל לגבי מוקצה ביום טוב [וראה משניב שם (ס"ק ב) ושע"צ שם (ס"ק לח)]. אך לגבי נולד יש להחמיר.

משנ"ב ס"ק ג

יש על החלב שם משקה וממילא יש עליה שם נולד.¹⁶⁴

2) ואף לענין איסור מפרק [דש], כתב לעיל (סי' ש"ב ס"ק יח) ובשע"צ שם (ס"ק ב) שאין היתר לסחוט לתוך כלי ריק על מנת ליתנו לאחר מכן לתוך אוכל. והוסיף, שלדעת הדרושה העושה כן אף חייב חטאת, וכן נקט החו"א (א"י"ח סי' נה ס"ק ו).

משנ"ב ס"ק ד

וְנִרְאָה דְּבַמְקוֹם קְנִיעוּת שְׂמַחַת יוֹמֵי-טוֹב, שְׂאִין לוּ מַה יֵּאָכַל פִּי אִם מֵאֲכָלֵי חֶלֶב, יֵשׁ לְסַמֵּךְ עַל זֶה לְהַקְלֵי.¹⁶⁵

3) ולהלוב בהמה המצטערת מריבוי החלב, כתב השו"ע לעיל (סי' ש"ב ס"ב) שמותר על ידי נכרי, משום 'יצער בעלי חיים' [והוסיף, שיש אומרים שצריך לקנותו מהנכרי בדבר מועט כדי שלא יהיה נראה כחולב לצורך ישראל]. וכתב המשנ"ב שם (ס"ק עג) שמ"מ טוב שיחלוב הנכרי לתוך אוכל, כדי שיהיה שבות דשבות. ואם אין אפשרות לחלוב על ידי נכרי, כתב החו"א (א"י"ח סי' נו ס"ק ד) שיש להקל לחלוב לתוך כלי נאסר או על הארץ, והוסיף (ספר מנחה נכונה עמ' לו), שרשאי אף לחלוב לתוך כלי שיש בו חומר הפוסל את החלב מאכילה. אכן, כשהוצרכו לחלוב עבור ילדים קטנים [ולא היתה אפשרות אחרת להשיג חלב, או לחלוב על ידי נכרי], הורה החו"א (עירוב תבשילין הארוך ח"ב יד העירוב סי' י אות ב) שיחלוב ישראל לתוך מאכל, כגון על גבי אורז [וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק ה)].

ולענין חליבה על ידי מבתת חליבה [באופן שהותרה החליבה], כתב החו"א (א"י"ח סי' לח ס"ק ד) שאם מחבר את צינור החליבה ליד הבהמה בשעה שהמכונה אינה פועלת, ולאחר מכן מתחילה המכונה לעבוד על ידי שיען, מותר הדבר, כיון שהוא גרמא המותרת. וכן מותר לחברו בשעה שהמכונה דולקת באופן שהחלב הוציא באותה שעה חולך לאיבוד, ולאחר מכן נפסקת פעולת המכונה, ואז נותן כלי תחתיה לקבל את החלב, ושוב נלקת המכונה וחולבת את החלב אל תוך הכלי, משום שגרמא מותרת במקום הפסד ויצער בעלי חיים, כמבואר ברמ"א לעיל (סי' שלד ס"ב).

שע"צ ס"ק ה

דמשקע דמקל בקל ג'.

4) אמנם החו"א (א"י"ח סי' מד ס"ק ג) כתב, שמהרמב"ן אין ראיה שהיקל בזה, ושלמעשה נראה שאין להקל בזה, כיון שהחלב אסור משום נולד, וכשיטת האחרונים המובאים כאן [וראה בהערה הקודמת, שהתיר החו"א במקום צורך של קטנים לסמוך על דעת המקילים].

משנ"ב ס"ק ה

ש"ר"ב ח' חלב יתיה נצנף להקליל, ועל ידי זה שרי אף מעוט החלב הנשאף שאינו צריך להפכשיל.¹⁶⁶

5) ואם כל החלב שחולב נכנס לתוך המאכל, אך מטרתו היא לסנונו לאחר מכן, כתב החו"א (א"י"ח סי' נו ס"ק א, וקובץ אגרות ח"א סי' צה) שאין זה נחשב כמשקה הבא לאוכל, כיון שמטרת החליבה היא שיהיה לבסוף כמשקה, ואסור לחלבו מדאורייתא.

6) החו"א (א"י"ח שם) כתב, שאין להתיר בזה אלא אם כן החלב שאינו נבלע באוכל הוא לכל הפחות בלול עמו, ויתכן שאף צריך שיהיה האוכל מרובה יותר מהחלב, אך אם החלב צף מעל גבי האוכל תנומד בנפרד, אינו נחשב כמשקה הבא לאוכל, ואסור לחלבו לתוכו.

באר הטולה קיט

הלכות יום טוב סימן תקה

תקה דין החולב בהמה ביום טוב, ובו סעיף אחר:

א מימא דרב תקא
שבת קמ"ד ב הדין
בפ"ק קמ"א דביצה
ושא"ר פוסקים
ג ס"ט"ג סוללות
שבת ד תרי"ט
תקש"ק

א *בהמה *שהיא (א) עומדת (ב) [6] בלאכילה ורועה להלב אותה (ב) לאכל החלב, (ג) אם לקרנה שאין בה אכלין (ד) אסור, ואם יש בה אכלין (ד) מתר, ויגדון (ה) שבא החלב לתקנו, (ו) יאו שיש בה פרויין והחלב נבלע בהם. יאכל החולב (ז) כל צאנו לא התר מפני פרושה שנותן (ח) בכלי:

שערי תשובה

בסימן ששאר אה הפתח יתקדו, כמה שפתחו הפתחות בכל תקלין, עיי"ש: [6] בלאכילה, עב"ט. וצ"ע בחוטיהשי סימן לא שכתב דהתרי בעינו, עומדת לאכילה ולקונה וזמא, ופליגה שלנו שהיא לקונה אסור ביו"ט ובאכל פמי, וצ"ע, דבסימן שכ ס"ז כתב דלר"ח אסור, ולמה סתם הרבה מהבנות צ"ע שפותחו ביום טוב ודולבין עליו הרבה חלב,

באר הלכה

חצה, והנה הנכרי משה במה לזה, דמה קמא לן לקפון בסימן חקי דבילום טוב בורר כדפ"ק¹⁶¹, והנה המפרשים תפ"ל מרצו פל אחר לפי דרכו: השי"ט מרץ בקאמת גם בסימן חקי לא החירו ברירה אלא לסעודה שצ"ע ובאפון ש"ס בשבת ספר, צ"ע שם בסימן חקי, אכן רב הסאגונים דחו שם דבריו, והפג"ח אברהם סב לזהות צ"ענו בנה חקי פ"ט ב פה"ט ד"ש פתחמין שם לבור ביד צורו וקיסם. ובקאמת אינו מלבב קלל, וגם על הא דסימן חקי קשה מההיא דסימן חקי תפ"ל, וכבר העירו על זה כמה סאגונים, צ"ע מאמר מרדכי ונכרי שלום ובית מאיר, ומקרחים אנו למרץ דדוקא שם פ"ב קטניות החירו ומשום דאין דרך לבור לימים הרבה¹⁷, מה שאין כן בשאר התבואה וקטניות הדרך להכניס לימים הרבה, וכן הביא הפ"ו שם חשיטה מקבצת לחלק, אכן מרצו זה לא ש"כא לנדון דידן, דברכת פרוי משה לכאורה ביותר אין מכינים לימים הרבה מקטניות, ואם כן למה אסרם המהרי"ל? וצ"ע ע"ת. איבא, דבתי"א גם כתב טעם להמחמירין בנפול צ"ע או קיסם לשלם ביד, משום דדרך הוא כן לטלו ביד ואס"כ דרך ברירתו כן הוא, וכתב עוד שם דפרו מצה בקמח גס"כ דתו כצורו וקיסם, צ"ע שם, וטעמו, דגם כזה הדרך לשלם אף ביד, ולפי זה נוחא חלל, ומכל מקום צ"ע עיי"ש¹⁸.

* שהיא עומדת בלאכילה. ע"ן מטעה ברוחה מה שכתבנו בדמקום מניעת שמחת יום טוב יש לסמוך להקל אף מבהמה העומדת לחליבה, וצ"ע בשערי הצ"ח מה שכתבנו בזה. ועוד, דלדעת הרמב"ם בחולב לאכלין, אף בשבת הוא רק מדרבנן משום דאין דרך פריקה בכ"ז, ומלבד כל זה, צ"ע דין אסור חליבה ביום טוב אף שלא לתוך אכלין, אם הוא לצורך אותו היום, לבקשה פוסקים אין בו אסור דאורוקא טעום דאכלי נפש הוא, ולא מקצי לטרקב"ם דדשיה ע"מא ביום טוב גם כן אינו מן התורה, ואפילו לשיטת הרמב"ם והרשב"א דבכ"ז להו דהוא מן התורה, מפל מקום בחולב ליום טוב סב"א לה לטרקב"ם בהחשיו

לאכילה, ותשפא משקה: (ד) מתר. דבזה לא הו"י על החלב שם נולד, דיש עליה שם אכל כיון דבא"ה לאכל, ומעקרא ג"כ אכל כיון דהפקמה עומדת לאכילה. ודע, דיש מן (ה) הראשונים שמתקין אפילו בהמה העומדת לחליבה או לגדל ולדות, ונראה בדמקום מניעת שמחת יום טוב, שאין לו מה יאכל כי אם מאכלי חלב, יש לסמוך על זה להקל¹⁹ [ח"א]. ויותר טוב אם אפשר לו לעשות החליבה לאכלין על ידי עפ"ם: (ה) שבא החלב לתקנו. שיש בקונה פליפך אכלין כפי צורך החלב לתקנו, או על-כ"פ פנים (ו) שרב החלב יתה נצרך להאכל, ועל-ידיה שרי אף מעוט החלב הנשאר שאינו צריך להפכשיל¹⁶: (ו) או שיש בה פרויין וכ"ו. הינו גמי שצ"ל פ"פ פנים (ז) רב החלב נבלע בהפודין: (ז) כל צאנו וכ"ו. מלתא דפשיטא נקט, והעקר דאין נתר החלב על-ידי מעט

שער הציון

(6) הג"א וחי"ש רבי צקיבא איגר משקעית התוספות. ובמגן אברהם משמע דעקר אסורו משום דהעו ע"מא קצתה וסל שם מקצה גם על חלב, וכסב דלאותן המחמירין מקצה ביום טוב אסור חלב, ובא"ה רבא ושארי אחרונים השיגו עליו, ואף אם נסבר דצ"ל הפקמה אין בה משום מקצה, מפל מקום כיון דעומדת לחליבה לא לאכילה: יש על החלב משום אסור נולד, ולפי זה לאותן המחמירין גם נולד ביום טוב שרי¹⁷ גם לדבריהם, אכן לפי טעם הג"א וחי"ש רבי צקיבא איגר נה"ל אסור על-כ"פ פנים משום מקצה: (3) ומפילא אסור לחלב, דהו"י החליבה שלא לצורך יום טוב [הג"א]: (4) ב"ח לדעת השו"י, וצ"ע פ"ב מ"א ט"א שכתב שכן הוא גם כן בעת הפלחמות כפרק תבית בשם הר"ר והאונים. וצ"ע שם דאף דדשיה אסורה ביום טוב, ב"ח החירו, כיון דאכל הוא, כל לתקני אכל שרי, דאי אפשר לעשותו מערב יום טוב, דמהה מתקלקל ומחמירין, וגם לצ"ע הר"ה ספר החלב ואין עליה שם מקצה ונולד. ודעת השולחן ערוך שמתקיר בעומדת לחליבה הוא דעת הרבה ראשונים: הר"ן והמהות אשר"י וסמ"ק ומהות פ"מ"ו בשם ספר התרומה וספר יצ"א ותראב"ד בביצה בהשגותיו על המאה, וגם דעת הרשב"א בעבודת הקדוש וד"א כמו שכתב בחשוכה ומהמירי גריש ביצה, ע"ן שם. ודע, דבר"ב דברי ראשונים שהחמירו בעומדת לחליבה לא החירו טעם מקצה, ורק משום מקצה ונולד: (7) הנהות אשר"י כפרק קמ"א. והרמ"א לעיל בסימן חצה דעתו דיש להחמיר באסור נולד: (8) וכנ"ל באת"ג. ודע, דצ"ע ש"ז לממן על הר"ה שמתיר חלב אף בהמה העומדת לחליבה, דצ"ל החלב אין עליה שם מקצה, אם לא שכתב לקבץ החלב לעשות מן גבינות: אף המאמר מרדכי כתב וכל הראשונים חולקין עליו, וכן הדרך הישנים כתב דאין לסמוך על השי"ט בזה. וכן בעת הט"ו אברהם ג"כ בזה דלא כ"ט"ו, כמו שכתב הפרימ"ד, מפל מקום מקום מניעת שמחת יום טוב וצ"ע להקל ויכמו שכתב הח"י א"דס, דיש לצורך לזה דעת הרמב"ם ממלחמות בשם תפ"ש דמשמע דמקל בכל גוניה¹⁸, וכמו שכתב הפ"ח מאיר, ואף להאסורין אין בו אסור דאורוקא, כמו שכתבתי בביאר הלכה, מפל מקום אם אפשר על-ידי עפ"ם טוב יותר: (1) מאמר מרדכי ופר"מ קדים בביאר דברי השי"ט, ואף דהח"י א"דס החמיר בזה, להם שומעין דהם רבים: (1) מאמר מרדכי:

הלכות יום טוב סימן תקה תקו

הגה (ה) ואינו יחיד החולב בהקמה ביום טוב (ט) וישראל רואהו, (י) יש להקל ורשבי"א בחשבונו, (יא) אף נהגו בו אסור, ואין לשנות. מיהו, ביום טוב של גלילות (יב) מפר ביום טוב (ד) שני (תנחומ אשירי יש ביזה). ואם מפר לומר לאינו יחיד להקל בהקמתו בשבת, עין לעיל סימן שה סעיף כ. ועין לקמן סימן תקי סעיף ה אם מפר להעמיד חלב ולצשות גבינה ביום טוב:

תקו דיני לישנה ביום טוב, ובו ט' סעיפים:

א אפי' כ"ט פסול (א) אין (ב) מודרין קמח ביום טוב (ב) כדי ללוש, (ג) אלא יקח באמד הדעת: הגה (ד) ימפר

באר היטב

אלא צריך שיהיה הרפה חלב נקלע באכל, ואוכל זקא האכל שהוא ברכיים ואז מפר החלב הנשאר שם, ט"ז: (ז) שני. וכיש אם נחלב בשבת שלפני י"ט דמפר ביום שני של גלילות, הקמת אחרונים, וכ"כ המ"א, ע"ש שער ארץ וזעזלה דאין לזון מוסק נק"א, ולכן בהקמה העומדת לאכילה חולב לתוך האכלין אפילו ישראל ספר לחלב בהקמתו, ואם אינה עומדת לאכילה וחולב לתוך אכלין פליא בגמרא שכתב בסימן חצה ס"ד אם יש מקצה ב"ט. ובקמח אפילו אינו יחיד אפילו אינה עומדת לאכילה ספר לחלב לאכלין, אבל לחלב לקדחה ריקנית אסור בכל ענין, ואם איי' תהי' חולב לקדחה ריקנית אסור ב"רכיים, ואם נחלב בשבת אפילו לאכלין ובהקמה העומדת לאכילה פ"ט סימן שה ס"כ, אסור ב"רכיים א' שאחריי' אכל ביום ב' שרי; וא"י שמסל"ח נאמן בענין זה פ"ט סימן תקיג ס"ה, עכ"ל המ"א. ועין סימן שכ"ח סעיף לג אם מפר להקמח מןמחמט צער, ועין לעיל סוף סימן תצד משי"ש: (ב) מודרין. דתת' יכול למדו מאתמול:

שערי תשובה

ראשון כ"ב בשבת ומסקס רבי'א מדי'א ולא מתקרא בעלמא, ע"ש ועין בשו"ת מהר"י הלוי אחר' של ט"ז חלב ששולקו ע"י א"י וישראל רואהו ביום א' דיום טוב:

משנה ברורה

לקח שנותן בהתמיהת הכלי, כל כפה דאין רב חלב נקלע בו, ויש למחות בהמון שעוברים על זה [אחרונים]: (ח) ואינו יחיד החולב בהקמה וכו'. הינו בעומדת לאכילה, או שחולב בהקמה שילו דלית בה משום מקצה [וכדלעיל בסימן שין ואפילו בעומדת לחליבה בעומדת לאכילה דמי: (ט) וישראל רואהו. דאם אין רואהו, אסור לישאל לעולם לשותתם, כדאי'תא ב"רורה דעה אין קטו סעיף א': (י) יש להקל. הינו אפילו אם חלבו לקדחה ריקנית, דלא מקרי נולד, (מ) מפני שהישראל עצמו היה מפר לחלב אותה לקדחה שיש בה אכלין ועל-כן בכלל מוכן הוא] "מ"א וש"א. ובביח"מאיר כתב, דאף לדעה זו אין להקל (ט) כי אם בחולב לתוך אכלין, ולא בא לחמש לדעה זו כי אם בדגנדי החולב בהקמה שילו מפר אפילו בעומדת לחליבה, דאין מקצה בשל עכו"ם, וכנ"ל: (יא) אף נהגו בו אסור. הינו בדקנדה ריקנית אסור אף (ל) [ב]עפ"ם החולב, אבל אם הוא חולב לתוך אכלין מקמה שילו, (י) אף אם היא עומדת לחליבה שרי, ובג"ל בסעיף-קטן ח. וכן וישראל מפר לחלב מקמחט עכו"ם, אפילו עומדת לחליבה, לתוך אכלין, דאין מקצה בשל עכו"ם, וכנ"ל: (יב) מפר ביום טוב שני. רוצה לומר, אפילו נחלב לתוך קדחה ריקנית ובהקמה העומדת לחליבה, שאמרו מהם ודאי חל. (יג) אכן אם נחלב בשבת, אפילו לתוך אכלין ומקמה העומדת לאכילה, אסור ביום טוב ראשון שחל אחריו ביום ראשון משום הקנאה, אבל ביום שני שרי; אבל ביום טוב של ראשית השנה חשבו שני הימים פ"ם אהר, וכל היכא דאסור ביום ראשון אסור ביום שני, ונכרי שמסית לפי תמו (יז) שאותו החלב נחלב ביום טוב ראשון של גלילות, נאמן ומפר ביום שני. ודין סחיטת ספר (יח) הוא כמו בשבת, דנקטינן דאסור לקטו אפילו לתוך האכלין, וכנ"ל בסימן שכ סעיף ה. ועין שם בבאור הלכה דבור המתחיל 'לאכל' דהקנאה על-מנח לאכל אסור:

א אין מודרין קמח וכו'. דכ"ן דלא צנף פת הוא (ב) ולא יתקלקל אם לא ימרו, לא התירו חכמים, (ג) דנראה במודד למכור: (ב) כדי ללוש. ואם לוקח קמח ללפסן וכדומה שצריך לזה מדה, יש לומר דשרי] [פמ"ג]: (ג) אלא יקח באמד הדעת. ואם נוטל (ג) במדה שמודד כחל, צריך לפחות קמעט או להוסיף קמעט: (ד) ומפר לקח וכו'. רוצה לומר, שאינו צריך להצרות (ז) מן כלי הקמח לתוך צרכו, אלא יכול להחבירו לתוך השק של קמח אף-על-גב שבעשה גמא שם, דדוקא גמא שם, דדוקא גמא שם, דדוקא גמא שם, דדוקא גמא שם:

שער הציור

(ח) אף שפרשו מן הרפה אחרונים לא הבינותי, אפי'ן בישאל נמי היכא שחולב בהקמה העומדת לאכילה לתוך הקצרה דאסור משום נולד, נימא דמתוך הוא ודאי ומהי יכול לחלב לתוך הקדחה, אלא על-כרחי השתא חלבו לתוך הקצרה שיש שם נולד, דמעקרא אכל ונתתא משה, הכי נמי בעפ"ם נימא הכי, ואף דמקצה לא שיש בה, נולד שיש בו, כגו שכתב המגן אברהם: ועין בבאור הגר"א שמוסיק ג"פ להקל אבל מטעם אחר, שדעתו שם דאין בחולב לתוך הקצרה משום נולד היכא דהקמה עומדת לאכילה או בהקמת עכו"ם דאין בה משום מקצה, וכן דאם וישראל החולב, יש בו על-גל-פני' משום מקרה, דמעקרא אכל ונתתא משה, אבל בעכו"ם דלא שיש בה, שרי, עין שם: (ט) וכן משמע בחשבונו רשבי"א חלק חמישי סימן רכו שמס' שם 'אכל לתוך הקצרה שאין בה אכל לא, עין שם, ומשמע שם דגם על נכרי החולב קאי דכ"ן: (י) אף דלשבת מאיר יקנה פרולו דגם בה נהגו בו אסור, לא העפיקו, דמשאך אחרונים וכן מבאר הגר"א לא משמע מן: (יב) אחרונים: (יג) מנ"א אברהם, ורוצה לומר של ישראל: (יד) מנ"א אברהם בשם דכ"ר משה: (ה) כמל לענין תכלין בשלהי סימן תקד: (ז) רש"י: (ח) פ"ח פירושי דברי הסור ושי"א: (ז) דכ"ר ושי"א:

הלכות פסח סימן תקה תקו

ביאורים ומוספים

ס"ק עא), שכיון שהבהמה אסורה באכילה בשבת מחמת איסור שחיטה, אף החלב שלה אסור משום מוקצה [וראה שם ס"ק עב]. ולגבי מעשה החליבה עצמו כתב שם ס"ק עא שהוא אסור, אף על פי שהחליבה נעשית לתוך אוכל, וראה מה שכתבנו שם בטעם הרבר, ובשעה"צ לעיל (ס"ק ב) מבואר, שחליבת חלב שאסור להשתמש בו אסורה ביום טוב, מפני שהיא נעשית שלא לצורך אותו היוב.

[ביה"ל ד"ה שהיא]

דפטר לגונם לינק סלב פלום טוב10.

10) ואף אדם שאינו גונח מחמת חולי אלא רק מחמת רעב, כתב לעיל (סי' שכח ס"ק קח ו-קי) שמותר לו לינק ביום טוב אם אין שם נכרי שיכול לחלוב עבורו. והוסיף, שאם יכול לחלוב לתוך מאכל, יעשה כן ולא יינק בפיו. ונטעם ההיתר לגונח לינק, כתב במשנ"ב לעיל (שם ס"ק קח) שהתירו מלאכה דאורייתא הנעשית כלאחר יד במקום צער, והוסיף בשעה"צ לעיל (סי' תצו ס"ק ט), שכיון שאין דרך מפרק בכך, אין היניקה נחשבת כמלאכה כלל.

סימן תקו דיני לישה ביום-טוב

[משנ"ב ס"ק א]

לא התירו תקמים, דנרצה פמודד למפודד.

1) ולענין מדידה בשבת, כתב לעיל (סי' שו ס"ק לד) שאסורה היא משום 'עוברין חולי' נראה שר"ע הרב (באן ס"א) ומשנ"ב לעיל (סי' שכח ס"ק ג).

ולמדוד לצורך מצוה, כתב לעיל (סי' שו ס"ק לד-לה) שמותר, בין שמדידה למצוה אינה נראית כמעשה של חול. אמנם, לענין מדידת קמה ביום טוב כשעל ידי כך יוכל לדעת אם יש בו שיעור הפרשת חלה, כדי שיוכל לברך על הפרשתה, מבואר בשו"ע לעיל (סי' תנו ס"ג) שיש אוסרים, ומבואר ברא"ש (ביצה פ"ג סי' טו) שהטעם שמדידה לצורך זה אינה מותרת מחמת שהיא צורך מצוה הוא משום שהיה אפשר למדוד מבעוד יום, שהרי לא היה הקמח מתקלקל כלל אם היה עושה כן מבעוד יום [אכן למעשה, כתב המשנ"ב שם (ס"ק ו) שאף לדעת האוסרים למדוד אין המצוה נפסדת על ידי כך שאינו מודד, בין שאפשר לקרב את שתי עיסות יחד עד שיעשו זו בזו ויחשבו כעיסה אחת שגודלה כשיעור החייב בהפרשה, ולהפריש מהן חלה בברכה].

[משנ"ב ס"ק ב]

שצריף לזה מדה, יש לומר דשצריף.

2) וכן לענין מדידת תבלין כדי ליתן בתבשיל, כתב השו"ע לעיל (סי' תקד ס"ד) שמותר, כדי שלא יתן יותר מדי ויתקלקל תבשילו, אכן, כתב המשנ"ב שם (ס"ק כב) שאם דרכו גם בימות החול לתת תבלין בקדירה מבלי למדוד אותו בתחילה, אסור לו למדוד אותו ביום טוב.

[משנ"ב ס"ק ג]

צריך לפחת קצט או להוסיף קצט.

3) ואף על פי שלמדוד בלא לדיוק מותר, כמבואר באן וברמ"א לעיל (סי' שכח ס"א), מ"מ לשקול בלא לדיוק כתב המשנ"ב לעיל (סי' תק ס"ח) שאסור, שמי"מ נראה כשווקל [וראה מה שכתבנו לעיל (סי' שו ס"ק לד) הבדלים נוספים בין מדידה לשקילה].

[משנ"ב ס"ק ט]

דאם אין רואהו, אסור לישאל לעולם לשפתם, פדאיטא ביונה דעה סימן קטו סעיף א'.

7) ובטעם הדבר כתב השו"ע שם, שהושעים שמא עירב חלב טמא, והוא מדברי הגמרא (ע"ז לה, ב).

ובזמנינו, שיש פיקוח ממשלתי על כך שלא יערבו עם החלב חלב שבא מבהמה טמאה, ומי שיעבור על הוראה זו צפוי לעונש, כתב החו"א (יו"ד סי' מא ס"ק ד) שיתכן שנחשב הדבר כהשגחה שלא יערבו, ואין לאסור חלב שנחלב על ידי נכרי אף אם אינו רואהו [בצירוף טעמים נוספים, עיין שם]. וכתב הגר"י קניבסקי (קרי"א דאיגרתא ח"ב סי' קכג) שלמעשה החו"א היקל בזה בשעת המלחמה, והתיר לבהורי ישיבה הלויים להשתמש באבקת חלב נכרי, מחמת הפיקוח הממשלתי, ובשם החו"א השידו (תשובות והנהגות ח"א סי' תמא) שאמר שלמעשה אין להקל בזה אלא לקטנים או ליולדת בתוך שלושים יום ללידתה, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' מו-מט), שכיון שהחליבה נעשית מטעם מפעלים, ויש עליהם אזהרה על פי חוק ופיקוח ממשלתי שלא יערבו חלב טמא, מותר מן הדין לשתות את החלב, אלא שבעל נפש יחמיר בדבר [וראה עוד דבריו בי"ד ח"ב סוף סי' לא ו-לה], ובמקום אחר כתב (יו"ד ח"ד סי' ה), שלמעשה אין להקל אלא בשעת הדחק. מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' לא אות טו) כתב, שלמעשה נזהרים בחלב שיש עליו פיקוח ממשלתי, שלא להשתמש בו אף לקטנים.

ובארץ ישראל בזמנינו, שחלק ממשקי החלב שייכים ליחודים מומרים והפועלים שחולבים בהם הם נכרים, דעת הגר"ש אלישיב (שו"ת ישא יוסף יו"ד סי' יג) שיש לדון להקל בדבר, בין שמפעלי החלב בודקים את טיב החלב של כל רפת, ומשלמים לבעל הרפת בהתאם, ומשום כך הוא ירא לערב דבר אחר בחלב, כדי שלא להפסיד ולפגום את טיבו, אלא שלמעשה אין להקל בזה לכתחילה עד שיהיה משגיח שנכנס ויוצא אחת לכמה ימים [כפעמיים בשבוע] מונן החליבה, ובכך החלב כשר למדהרין, והוסיף (שם אות ג), שאם הותקנו ברפתות מצלמות וידיאו המצלמות את החולבים, ואין לחולבים אפשרות לזייף את הרבר, נחשבת החליבה כנעשית בהשגחת ישראל. והגר"ש וואנר כתב (שם סי' יד ובשו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קסה), שאפשר להקל בזה מן הדין, משום שיתכן שבשחליבה נעשית בפני ישראל מומר אין זה נכלל במירת חלב עכו"ם, ובמקום שאין מצויות בהמות טמאות, והמפעל מקפיד מאד על תערובת חלב טמא, ויש במחלבות חלב ישראל פי ששים מהחלב שחלבו הנכרים, מותר הדבר מדינא, אך מ"מ יש להדר לכתחילה שישגיח ישראל שומר תורה ומצוות על החליבה.

[משנ"ב ס"ק י]

יצל-כן פכלל מןן הוא.

8) אמנם לעיל כתב (סי' שה ס"ק עב) שנהגת בחלב גזירת 'משקין שובו', ההיינו, שנאסר לשתות משקים שיצאו מאליהם מתוך מאכלים האסורים בסחיטה בשבת ביום טוב, מחמת גזירה שמא יבוא לסוטהם מלכתחילה, כמבואר לעיל (סי' שכ ס"ק ג). וראה שו"ת רעק"א (מהדוריק סי' ה ד"ה ומהתם), נשמת אדם (כלל פא סוף ס"ק א), תרוך השלחן (סי'ו).

[משנ"ב ס"ק יב]

אסור ביום-טוב ראשון שקל אקריו ביום ראשון משום הקנה.

9) ומבואר מדבריו שחלב שנחלב לתוך אוכל אסור בשבת עצמה, ואף אם הבהמה עומדת לאכילה, ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' שה

הלכות יום טוב סימן תקו

באר הגולה קב

ב ה"א"ש שם
ג ב"ר"תא שם וכתוב
קמא ד מעקרא
דאמוראי שם ה שם
בבב"ר ל"ו ר שם ט
ובבב"ר דשכונא
קדמא רב הוסיקס

לקח קמח מן הגלי אף-על-פי שעושה גמא בקמח (ר"ן פ"ק דביצה ו' כ"ה): **ב** (ה) באין מרקדין תקמח בתחלה (ו) אפלו על-ידי שנוי, יאכל אם רקדו מאתמול (ז) ונפל בו צרור או קיסם ורוצה לרקדו פעם שנית, (ח) מתר (ט) אף בלא שנוי. הגה (י) ויש אומרים דמתר לטל הצרור או הקיסם בידו, (יא) אכל יש (כ) מחמירין (יב) ואוסרין המגיד פ"ג. ואם לא נפל בו דבר אלא שרוצה לרקדו שנית כדי שיהא השפת נאה, (יג) צריך שנוי קצת, (יד) כגון על-גבי (ט) שלחן: הגה והוא הדין דמתר לעשות על-ידי אינו-יהודי אפלו תחלת הרקידה (טו) אם ישנה (טז) קצת (כ"ז): **ג** "הלש עסה ביום-טוב, (יז) יכול להפריש ממנה סלה *ולהוליכה לכהן (יח) (ש"י יח) אפלו הפרישה מאתמול. יאכל עסה

באר היטב

(ב) מחמירין. ע"ש סימן שיט סט"ז. ועין ט"ז: (ג) שלחן. דבאל דבנו לנפות על-גבי ערכה: וא"כ מי שדרכו לנפות בחל ע"ג

באר הגולה

אף מבחמה חולקה במקום מניצת שמחת יום-טוב. ואכל מקום אם אפשר זה על-ידי צפויים בנדאי טוב יותר: * ולהוליכה לפתח. הרב גם של שלמה פתב, דכפי שהוכיחו התוספות דלכ"ת-שמאי דאין מוליכין מפתות לפתח, הוא הדין אם פא לביתו שאסור לתנו לו אלא-אם-כן פגילי אצלו לאכל פדיר, אמרין הוא הדין אף לבית-ההלל דמוליכין בכל מקום, מכל מקום היכא דגם בית-ההלל סודו האין מוליכין, כגון שפסיק ושותה-תבנים או פרמליה,

משנה ברורה

תצה קעין טז, ולא בפרות וכתבר מאכלי: **ב** (ה) אין מרקדין וכו'. דכל מלאכות שקדם לישא אסורם חכמים מפני שדנדו לעשותם לזמן מנחה, ולכמה פוסקים מאוריתא אסורים, וכמו שנהבאר לעיל בסימן תצה, ואפלו לא (ה) הנה אפשר לו לרקד מערב-יום-טוב: (ו) אפלו על-ידי שנוי, וכמו בכל מלאכות האסורות ביום-טוב דאפלו בשנוי אסור, וכמו שכתבאר לעיל בסימן תצה במשנה ברורה: (ז) ונפל בו צרור וכו'. הנינו

(ו) ביום-טוב, דאי מערב-יום-טוב הנה לו לרקד מאתמול. ואינו מתר כי אם על-ידי שנוי [ע"ש]: (ח) מתר. שנהי (ו) אין פגנחו לרקד כדי לישוף הקמח, אלא כדי לברר על-ידי-הצוררות והניסמין שישארו בפכרה אחר נפילה הקמח דרך הנקבים, וזה לא אסרו חכמים, שנהי נפל ביום-טוב גופא, וכפ"ל. ואינו דומה להא דמבאר לקמן בסימן תקי קע"ב ב דאסור לברר קטניות מחוץ פסלח שלחן בנפשה וכתרה ונזה בנדאי אסור (ט) אפלו בלקחן מחוץ המכירו ביום-טוב גופא⁶¹ ולא הנה יכול לבררן מערב-יום-טוב, דהתם דרך המלאכה לעשותה לזמן מנחה, מה שאין פן הכא שהקמח כבר מבעוד יום נבחר מהספין וארע שנפל פם צרור או קיסם, (ט) מנכר לפל שהוא לצורך שעה לאפותה ביום-טוב וש"י: (ט) אף בלי שנוי. ויש מחמירין דגם בזה פני שנוי [פ"ח, וכתב"א האלה רבה. ועין פתחי-אדם שדעתו דצריך בזה שנוי גמור, כגון לרקד באחורי הנפה או על-ידי צפויים]. וכן הדין מצות ביום-טוב וצריך לרקד הקמח הנטמן מן הפרורין, ורקד על-ידי שנוי [דהנינו אחורי הנפה, לדעת המציאות]: (י) ויש אומרים דמתר וכו'. רוצה לומר, אף זה מתר, (י) והוא הדין דמתר על-ידי קודו ובעת המסחר: (יא) אכל יש מחמירין. דכיון דגם (יב) בחל דרך לטל צרור ביד, הוה לה כפותר. ולדעה זו, הוא הדין דאין לטל ביד הפרורין הגדולים מחוץ הקמח הנטמן לשדך מצות ביום-טוב [ח"א]: (יב) ואוסרין. הנינו לענין לטל צרור ביד, (יג) אכל על-ידי הדין הקנה גם הם מודים לדעת המסחר דש"י: ועין מה שכתבנו בסוף-הקטן ט דעת הב"ח: וכתב לנהג גדעה זו⁶² [פ"ח]. והוא הדין אם נפלו וכתובים לתוך הכוס לא יסיר אותם לחוד⁶³, אלא צריך שיפח מן המשקה גם-כן עמהם⁶⁴ [ט"ז]. והוא הדין השותה שכר ובתחתיתו יש שמרים, גיית מצט שכר על השמרים⁶⁵ [פ"ג]: (יג) צריך שנוי קצת. אף דהוא באכל-נפש, (יג) הרי אפשר הנה לו לרקד מאתמול, וגם דנה מחליף ברקידה ראשונה, מה שאין כן בנפל צרור או קיסם הנוקר לעיל, יודעין הכל שהקודו הוא רק לצורך שעה שניפל הצרור והקיסם, וגם דלא סגי בלאו הכי וממנע משמחת יום-טוב [חידושי הרא"ה]: (יד) כגון על-גבי השלחן. דבאל הדרך לנפות על-גב פכה או צרכה. (יד) ואם דרפו של אדם זה לנפות גם בחל על שלחן, נעשה (טו) שנוי אחר, וכל-שכן אם ינפה על-גב הנפה (טו) מצד השני דש"י. וכתבו האחרונים, דכל זה אם הנפה השנייה אין להקבית קטנים מנפה ראשונה וכל מה שניצא בראשונה נצא בשנייה, (יז) אכל בקוטה הנפה השנייה עם נקבים וקיסם, בנדאי אסור, שנהי ישאר הקמח הקב בפכה ויצא הדין וכתרה הנה ראשונה דמי. וכתב במחצית-השקל, דלפי זה אפלו בזמננו שהקמחים נרקדים בבית הרמים, (יח) מכל מקום אין להקדים עוד הפעם בפני אפלו על-ידי שנוי, שנהי אנו רואין שהקודו בבית הרמים אינו מוציא כל הפסלת, והנפה שכתוב מוציא, וכתרה הנה ראשונה דמי: (טו) אם לשנה וכו'. לפי שיש מי שאומר שאפלו ישראל מתר לרקד על-ידי שנוי, אף שרב הפוסקים חולקין עליו, (יט) על-כ"פנים יש לסמוך על דבריו להקל בשנוי על-ידי נכרי: (טז) קצת. והפרי חדש מחמיר אפלו על-ידי צפויים; ואפשר דבשנוי גמור, כגון אחורי נפה, מודה דש"י על-ידי צפויים [פ"ג]: **ג** (יז) יכול להפריש וכו'. אף-על-גב דאין מגביהין תרומות וכו' ביום-טוב משום דנרצה פמתקן⁶⁶ או פמתקיש⁶⁷, בלש ביום-טוב לא נורה, ואפלו באין לפניו כהן (כ) או במקום שהמלה נשפלת, דכיון דמתר ללוד לבחלה ביום-טוב (כא) משום דפת חמה צדיף טפיה, התיירו לו גם-כן לסמן עסתו ולהוציאה מידי טבל⁶⁸: (יח) אפלו הפרישה מאתמול. ולא אמרין הנה לו להוליכה מאתמול. ואפלו צריך להעבירה

שער הציון

(ה) פוסקים: (ו) ר"ן: (ז) הג"ז: (ח) בית-מאיר: (ט) פן משפע בחולשי הכאה, וכתב מתוך קשבת הבית-מאיר בסימן תקי דאסור שם בקטניות הנפה וכתרה: (י) פן מוכח בדברי-הש"ה: (יא) חצי-אדם, וכתב פנה מה שהקשו ש"י ובאמר-מר-דכ"י ונמר-שלום סטא דסימן תקי דמתר ביד. והג"ז פתב לסלק בין חטים וקמחים לקטניות, דקטניות אין דרך לברר ביד אלא ליומם⁶⁹, וכן כתב באמת הרא"ה בחולשיו, וכן מוכח קצת בסוגיא דף יג עמוד א דיש חלוק בין דגן לקטניות⁷⁰: (יב) פן מוכח ממחצית-השקל והג"ז וביה-מאיר, ומה שנרשם בפנים המגיד הנינו מה שפרש בדברי הרמב"ד ואכל הוא לעצמו סובר בדעת הרמב"ם הדפל ש"י. והנה בלבד משמע דנש-מחמירין סוכרין גדעת הכל-בו בשם הרמב"ד דבצורו וקיסם אסור בכל גווי. בין לטל אומן ביד ובין לנכד פעם שניה, דמכל מקום בכלל בורר הוא, אכל מדברי הדברי-משנה שאר משמע דהש"י מחמירין לא פלוגי אלא לענין לטלו ביד אכל על-ידי [יד] קודו ש"י, והש"ס נראה לי, דסביבא לה דכונה שהקמח נקי ונק שנפל בו צרור או קיסם, דרך הפרייה בחל הוא רק ביד, וקשבורד דרך קודו הוא שלא נדרפו ולכן ש"י: (יג) ר"ן ושאר פוסקים, אכל עסם זה לא יתא לדעת המסחר בריש סימן תצה דמשמע וסובר דאכל-נפש לגמרי ש"י. והכתובנו לטעם הרא"ה: (יד) מגן-אברהם: (טו) כגון על-גבי מפה [אחרונים]: (טז) וצ"ח ברא"ש: (יז) וצ"ח פ"ח ופ"ד ת"ש וש"א: (יח) אחי לאפוקי מקלח מקד-אברהם, אכן פם הפגן-אברהם לא פתב רק בדרך אפשר, וספקו הנה גם-כן מצד דברי הב"ח אלו וכו' שכתב הפריי-קנדים: (יט) פן מוכח מתוספות: (כ) פוסקים מ"ז: (כא) רש"י ביצה ט' עמוד א: